

Marko NOVAKOVIĆ
Mihajlo VUČIĆ¹

UDK: 341.645.2(596+593)
Bibliid Vol. LXVI, br. 1-2, str. 51–70
Izvorni naučni rad
april 2014.
DOI: 10.2298/MEDJP1402051N

OSVRT NA PRESUDU I INTERPRETACIJU MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE U SLUČAJU MANASTIRA PREA VIHAR

APSTRAKT

Dana 11. novembra 2013. godine, Međunarodni sud pravde je doneo presudu povodom zahteva za interpretacijom presude iz 1962. godine u slučaju Preah Vihar, sporu o teritorijalnom razgraničenju između kraljevine Tajlanda i kraljevine Kambodže. Autori su u ovom radu izvršili analizu kako osnovne presude iz 1962, tako i sveže donesene interpretacije presude. Najpre je sažeto analiziran istorijski kontekst razloga za pokretanje spora pred Sudom, da bi se u glavnom delu rada autori pozabavili pravnom analizom presude i njene interpretacije. Poseban naglasak stavljen je na način rezonovanja Suda i posledice koje takav način rezonovanja proizvodi po suštinsko razrešenje spora i razjašnjenje pojedinih načela međunarodnog prava koja uređuju razgraničenje između država na prirodnim granicama, ali i na širu praksu Međunarodnog suda pravde u sličnim pitanjima.

Cljučne reči: Preah Vihar, Međunarodni sud pravde, interpretacija presude, Kambodža, Tajland, razgraničenje.

1. UVOD

Međunarodni sud pravde (u daljem tekstu Sud) je 11. novembra 2013. godine doneo presudu po zahtevu Kraljevine Kambodže podnetom 28. aprila 2011. za interpretaciju svoje ranije presude u slučaju Prea Vihar (Kambodža protiv Tajlanda). Zahtev je utemeljen na članu 60. Statuta Suda i članu 98. Pravila

¹ Mr Marko Novaković i mr Mihajlo Vučić, istraživači-saradnici Instituta za međunarodnu politiku i privredu u Beogradu. E-mail: marko@diplomacy.bg.ac.rs i mihajlo@diplomacy.bg.ac.rs.

Rad je deo rezultata istraživanja u okviru naučnog projekta osnovnih istraživanja Instituta za međunarodnu politiku i privredu, Beograd: „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije i međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti”, Projekat br. 179029 (za period: 2011–2014), finansiranog od Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

suda. Na taj način se Sud ponovo pozabavio materijom o kojoj je rešavao pre 51 godinu, pitanjem razgraničenja između Kambodže i Tajlanda na području pograničnog hinduističkog manastira Prea Vihar. U analizi koja sledi autori će izneti niz pravnih pitanja koja su se postavila u okviru razmatranja ove značajne presude i njene potonje interpretacije, koja je Sud sa više ili manje uspeha razrešio.

2. ISTORIJSKA POZADINA SPORA

Prea Vihar je hinduistički manastir posvećen bogu Šivi. Iako se smatra da potiče iz XI veka, složena istorija navodi na tragove koji sežu do IX veka.² Ovo starinsko svetište, delimično u ruševinama, nalazi se na grebenu planinskog venca Dangrek koji čini granicu Kambodže i Tajlanda. Sam manastir i njegova okolina imaju značajnu umetničku i arheološku vrednost, a potencijalno su važni i u vojno-strateškom pogledu. Prirodna granica između dve zemlje u okolini manastira je pomenuti Dangrek, koji se na ovom mestu strmom liticom odvoja od kambodžanske ravnice, da bi se zatim spuštao na sever prema Tajlandu. Manastir se nalazi na grebenu na ivici litice i nadgleda kambodžansku ravnicu prema jugu.³ Istorija odnosa dve države od neposrednog značaja za slučaj koji analiziramo počinje francusko-sijamskim ugovorima 1887. i 1893, u okviru kojih se Sijam (današnji Tajland)⁴ odrekao svih teritorijalnih pretenzija levo od reke Mekong.⁵ Sporazumom od 13. februara 1904. godine između francuske Vlade i Sijama, granica na vencu Dangrek planina je opisana kao vododelnica između basena Nam Sen i reke Mekong sa jedne strane, i Nam Mun sa druge strane.⁶ Ovaj ugovor je uspostavio opšti izgled pograničnog prostora, čije je tačno razgraničenje trebalo da sprovede Mešovita komisija. Radi razgraničenja na tom delu, na sastanku od 2. decembra 1906. bilo je odlučeno da Mešovita komisija treba da prođe vencem Dangreka i da izvrši potrebna izviđanja, kao i da nadzorni oficir francuskog dela Komisije treba

-
- 2 Vidi više na zvaničnoj prezentaciji manastira na stranici UNESKA: Internet, <http://whc.unesco.org/en/list/1224>, 12.1.2014.
 - 3 Daniel Patrick O'Connell, "International Law and Boundary Disputes", *American Society of International Law*, no. 54, 1960, str. 79.
 - 4 Tajland se sve do 1939. nazivao Sijam, kada je promenio ime u Tajland (naziv Sijam je nakratko bio vraćen 1945-1949). Kambodža je na početku XX veka bila francuski protektorat.
 - 5 Ronald Bruce St. John, „Preah Vihear and the Cambodia-Thailand Borderland“, *IBRU Boundary and Security Bulletin*, January 1994, https://www.dur.ac.uk/resources/ibru/publications/full/bsb1-4_john.pdf, 12.1.2014, str. 65.
 - 6 Lawrence Palmer Briggs, "The Treaty of March 23, 1907 between France and Siam and the Return of Battambang and Angkor to Cambodia", *The Far Eastern Quarterly*, vol. V, no. 4, 1946, str. 445.

da nadgleda ceo istočni deo venca. Nesporno je da su predsednici francuskog i sijamskog dela Komisije izvršili svoju dužnost, usput posetivši sam manastir.⁷ Meseca januara 1907, predsednik francuskog dela je izvestio svoju vladu da je granična linija konačno uspostavljena. Iz toga se jasno zaključilo da je granica bila proučena i iscertana, iako ni u jednom od izveštaja Komisije nakon 2. decembra 1906, nije pronađena nijedna odluka, pa čak nijedanput nije pomenut venac Dangrek.⁸ Štaviše, u vreme kada se Komisija najverovatnije sastajala radi svršetka posla, pažnja je preusmerena na zaključenje još jednog pograničnog ugovora Francuske i Sijama, 23. marta 1907. Poslednja faza razgraničenja odnosila se na pripremu mapa. Vlada Sijama, koja nije raspolagala odgovarajućim tehničkim sredstvima, zamolila je francuske oficire da mapiraju celu pograničnu oblast. Ove mape su završene u jesen 1907, a izradio ih je tim francuskih oficira, od kojih su neki bili i članovi Mešovite komisije, i prosleđene su Vladi Sijama 1908. Među njima se nalazila i mapa venca Dangrek prema kojoj je Prea Vihar bio na kambodžanskoj strani. Kambodža će se pre svega na ovu mapu pozivati kao na podršku istaknutom zahtevu za suverenitetom na potonjem sudskom procesu.⁹

3. PRAVNA ANALIZA PRESUDE OD 1962.

Postupak pred Sudom u slučaju manastira Prea Vihar pokrenut je 6. oktobra 1959. podneskom Vlade Kambodže.¹⁰ Postupak je Kambodža pokrenula kao odgovor na okupaciju manastirskog područja od strane tajlandskih bezbednosnih snaga. Na to je Vlada Tajlanda uložila dva prethodna prigovora,¹¹ ali je Sud u presudi od 26. maja 1961. utvrdio da ima nadležnost da postupa.¹²

U presudi o meritumu,¹³ Sud je, odnosom glasova 9-3, utvrdio da se manastir Prea Vihar nalazi na teritoriji pod suverenitetom Kambodže i da to za posledicu ima obavezu

7 Shane Strate, "A pile of stones? Preah Vihear as a Thai symbol of National Humiliation", *South East Asia Research*, vol. 21, no. 1, str. 42., 2013.

8 Ibid.

9 Ibid.

10 ICJ, Temple of Preah Vihear, Cambodia v Thailand, Pleadings, <http://www.icj-cij.org/docket/files/45/9249.pdf>, 12.1.2014.

11 ICJ, Temple of Preah Vihear, Cambodia v Thailand Preliminary Objections, <http://www.icj-cij.org/docket/files/45/9259.pdf>, 12.1.2014.

12 ICJ, Temple of Preah Vihear, Cambodia v Thailand, Preliminary Objections Judgment, <http://www.icj-cij.org/docket/files/45/4857.pdf>, 12.1.2014.

13 ICJ, Temple of Preah Vihear, Cambodia v Thailand, Merits, <http://www.icj-cij.org/docket/files/45/4871.pdf>, 12.1.2014. Dalji navodi sudske odluke iznose se prema ovom tekstu.

Tajlanda da povuče sve vojne i policijske snage, ili druge čuvare, koje je prethodno postavio u manastiru, ili u njegovoj okolini, na kambodžanskoj teritoriji.

Sa sedam na prema pet glasova, Sud je takođe utvrdio i da Tajland ima obavezu da vrati Kambodži sve skulpture, statue, delove spomenika, modele od kamena peščara i antičku keramiku koji su, od trenutka tajlandske okupacije hrama iz 1954, mogli biti uklonjeni iz manastira ili njegovog okruženja od strane tajlandskih vlasti.

Već je rečeno da se prilikom isticanja zahteva za pokretanjem postupka Kambodža pozivala na mapu koju je izradila nepotpuna Mešovita komisija, i koja je dostavljena Sudu kao Aneks I originalnog podneska Kambodže. Tajland je, sa druge strane, isticao, da mapa, s obzirom da nije bila delo Mešovite komisije (budući da su je izradili samo francuski oficiri a ne i pun komisijski sastav), nema obavezujući karakter, da granica iscertana na njoj nije istinska linija vododelnice i da bi pravilno povučena vododelnica ostavila manastir Tajlandu. Takođe, Tajland je istakao i da ova mapa nikada s njihove strane nije bila prihvaćena, odnosno, čak i ako bi se dokazalo da ju je Tajland prihvatio, to je bilo samo zato jer je pogrešno verovao da je iscertana granica odgovarala liniji vododelnice.

Pomenutu mapu nikada nije zvanično odobrila Mešovita komisija, koja je prestala sa radom nekoliko meseci nakon što je mapa sačinjena. Iako nema osnova za sumnju da je ona delo oficira koji su nadzirali venac Dangrek, Sud je svejedno zaključio da, u svom nastanku, ona nije bila obavezujuća. Međutim, iz činjeničnog stanja je bilo jasno da je mapa prosleđena vladi Sijama kao ishod procesa razgraničenja i kako nije izazvala nikakvu reakciju sijamskih vlasti, ne samo u tom trenutku već i kasnije, za dugi niz godina, Sud je smatrao da je Sijam na nju prećutno pristao. Štaviše, mape su prosleđene sijamskim članovima Mešovite komisije, koji se nisu oglasili, kao i sijamskom ministru unutrašnjih poslova, koji se zahvalio francuskom ambasadoru u Bangkoku na njima, kao i sijamskim oblasnim upraviteljima, od kojih su neki poznavali situaciju Prea Vihara. Dakle, pošto sijamske vlasti nisu imale primedbi na izgled mape, u postupku pred Sudom, prema mišljenju većine sudija, one nisu mogle da se pozivaju na manljivost svog pristanka na njen sadržaj.

Sijamska, a kasnije ni tajlandska vlada, nisu dovodile u pitanje mapu sve do svojih pregovora sa Kambodžom u Bangkoku 1958. Međutim, još 1934-1935. godine je izvršeno istraživanje koje je ukazalo na odstupanje linije ucrtane na mapi i prave linije vododelnice, a napravljene su i druge mape koje su manastir, sledeći prirodnu liniju vododelnice, u geografskom pogledu ostavile Tajlandu. Ipak, i pored toga, Tajland je nastavio da koristi i objavljuje mape prema kojima se Prea Vihar nalazi u Kambodži. Štaviše, tokom pregovora vođenih 1925. i 1937. prilikom zaključivanja francusko-sijamskih ugovora, koji su potvrdili postojeće granice, kao

i na zasedanju Mirovne francusko-sijamske komisije u Vašingtonu 1947, bilo je prirodno pomisliti da će Tajland postaviti pitanje neodgovarajuće granice, ali on to nije učinio. Sa druge strane, Francuska je 1949. uložila protest vladi Tajlanda na prisustvo tajlandskih bezbednosnih snaga u okolini manastira, a Kambodža je, vrlo brzo nakon sticanja nezavisnosti, 1953, podnela zahtev Sudu za pokretanje postupka. Prirodno je iz toga izvučen zaključak Suda da je Tajland prihvatio granicu oko Prea Vihar manastira kao što je ucrtana na mapi, bez obzira na to da li ona stvarno odgovara liniji vododelnice. Istina, Tajland je u svojoj argumentaciji pred Sudom izneo zapažanje da je sve vreme faktički posedovao suverenitet nad manastirom, pa nije ni bilo potrebe da se pitanje postavi. Tajland zaista jeste vršio izvesne upravne radnje u okolini manastira, ali je Sud smatrao da takvi akti lokalnog karaktera ne mogu da ponište konzistentan stav centralne vlasti. Kao dokaz u prilog toj tvrdnji Suda, navela se i poseta manastiru tokom 1930. godine Princa Damronga, tadašnjeg ministra unutrašnjih poslova Sijama, kada ga je primio francuski poverenik za pograničnu kambodžansku provinciju, a Sijam nije na to reagovao.

Na osnovu ovih činjenica, Sud je zaključio da je Tajland prihvatio pomenutu mapu, dostavljenu kao Aneks I kambodžanskog podneska Sudu. Čak i ukoliko bi takav zaključak bio doveden pod sumnju, mora se imati u vidu da su se Francuska i Kambodža tokom pedeset godina oslanjale na njegov pristanak, i da je Tajland uživao u istom periodu sve koristi Ugovora iz 1904. koje su mu pripale. Štaviše, prihvatanje mape iz Aneksa I je za posledicu imalo i prihvatanje celokupnog ugovornog sporazuma. Kako se u presudi navodi, ugovorne strane su u to vreme usvojile tumačenje sporazuma prema kojem je granica ucrtana na mapi imala jaču snagu od ostalih ugovornih odredbi, i kako nije bilo valjanog razloga za stav da su ugovornice pridale neku posebnu važnost liniji vododelnice kao takvoj, u poređenju sa prvenstvenom potrebom konačnog uređenja međusobnih granica, Sud je smatrao da i u odluci treba da koristi isto tumačenje: „Ugovori o granici, bilo da se odnose na sticanje ili gubitak dela teritorije ili na utvrđivanje sporne granice između država, predstavljaju izvor prava po sebi. Oni su posebna vrsta ugovora koja stvara objektivni teritorijalni režim koji važi erga omnes. Takav režim postoji i nezavisno od konkretnog ugovora o granici i nastaviće da postoji čak i kada sam ugovor prestane da se primenjuje. Razlog ovakvog tumačenja leži u potrebi za održavanjem stabilnosti granica“.¹⁴

Treba na ovom mestu napomenuti da je takvo mišljenje Suda u pogledu dokazne vrednosti priložene mape odstupanje od njegove ranije prakse. U slučaju Burkina Faso/Niger,¹⁵ vođenom takođe oko utvrđivanja sporne granice između dve suverene

14 Ibid, str. 34.

15 ICJ, Frontier Dispute (Burkina Faso/Niger), Judgment on Merits, <http://www.icj-cij.org/docket/files/149/17306.pdf>, 12.1.2014.

države, Sud je tretirao mape kao obične činjenične dokaze. Sud je stoga presudio u korist granice ucrtane na mapi iz Aneksa I, i prema Sudu je postalo izlišno utvrđivati da li je granica na mapi zaista u stvarnosti odgovarala liniji vododelnice.¹⁶

Inače, Kambodža je u svom poslednjem podnesku pred početak zasedanja Suda zatražila i rešenje dodatnog pitanja, naime „da li je granična linija između Kambodže i Tajlanda, u području Dangreka, ona ista koja je ucrtana na mapi Komisije za razgraničenje između Indo-Kine i Sijama (mapa priložena u Aneksu I kambodžanskog podneska). Sud je rešio da ovaj zahtev nije moguće rešavati, jer bi se radilo o novom postupku, pa je zaključio da se o njemu može raspravljati samo kao o obrazloženju osnova za donošenje presude, a ne i kao sastavnog dela presude o meritumu“.

Pošto smo ukratko saželi rezonovanja i odluke Suda u ovoj presudi, istaći ćemo sada tri važna pravna pitanja koja iz njih slede:

1) Tajland nikada nije izričito prihvatio sadržinu mape koja je poslužila kao osnov razgraničenja. Međutim, potonje konkludentne radnje Tajlanda u vezi sa statusom sporne teritorije i sadržinom mape poslužili su Sudu kao pravni dokaz da je Tajland prihvatio ugovorno rešenje razgraničenja. Sud je sledstveno tretirao ovaj prećutni pristanak Tajlanda kao činjenicu koja onemogućava njegovo kasnije osporavanje sadržine mape, iako je jasno da sadržina mape zaista ne odgovara realnom stanju stvari. U međunarodnom pravu je ovaj princip poznat pod imenom estoppel. On garantuje pravnu sigurnost ugovornicama u pogledu preuzetih obaveza koje nisu izričito utvrđene. On, dakle, omogućava čak i onoj strani koja je na račun podnetih tereta druge ugovorne strane stekla neko pravno ovlašćenje, da uživa u plodovima tog prava i pored njegove faktičke manljivosti, ukoliko druga strana izričito ne ospori to njeno pravo u razumnom vremenu.¹⁷ Teoretski gledano,

16 Vidi više kod Inna Uchkunova, Oleg Temnikov, „Mapping the Peace: The Request for Interpretation in the Temple of Preah Vihear Case“, *Analiza European Journal of International Law*, objavljena 20. novembra 2013, Internet, <http://www.ejiltalk.org/mapping-the-peace-the-request-for-interpretation-in-the-temple-of-preah-vihear-case/>, 12.1.2014.

17 Šta bi bilo razumno vreme u konkretnom slučaju zavisi od okolnosti slučaja, za raspravu na tu temu videti čuveni članak Mekgibona, Iain MacGibbon, „Estoppel in International Law“, *International and Comparative Law Quarterly*, no. 7, 1958, str. 458-468. U savremenom međunarodnom pravu estoppel je neosporan princip kako u opštem međunarodnom pravu (videti više kod Martti Koskenniemi, *From Apology to Utopia: The Structure of International Legal Argument*, Cambridge University Press, 2005, str. 355 i dalje), tako i u pojedinačnim režimima. Tako se dosta piše o primeni estopela u praksi međunarodnih privrednih arbitraža (Andrea K Bjorklund, „Private Rights and Public International Law: Why Competition Among International Economic Law Tribunals is Not Working“, *Hastings Law Journal*, no. 241, 2007-2008, str. 241-308), odnosno pred Telom za rešavanje sporova Svetske trgovinske organizacije (James Cameron, Kevin R. Gray, „Principles of International Law in The WTO Dispute Settlement Body“, *International and Comparative Law Quarterly*, vol. 50, Issue 02, 2001, str.

potrebno je obezbediti sigurnost stranke koja se pouzda u ponašanje svoje saugovornice, pa je zato potrebno „stopirati“ (odatle estoppel) potonje osporavanje osnova sopstvenog ponašanja od strane saugovornice. Loterpaht smatra ovaj princip „suštinskim uslovom stabilnosti“ u međunarodnim odnosima.¹⁸ Naravno, prećutni pristanak mora da bude u razumnoj meri jasna posledica činjenja ili propuštanja strane koja je oštećena. Sud je opravdano uzeo sve prethodno navedene slučajeve kao dovoljan dokaz prećutnog pristanka.

2) Drugo pitanje je da li je Tajland bio u opravdanoj zabludi u pogledu sadržine mape. Zanimljivo je kako je Sud rešio ovo pitanje kao proceduralno, iako je ono materijalno po prirodi. Po osnovu prigovora o zabludi Tajlanda, Sud je utvrdio da bi argument o postojanju osnovane zablude u pogledu toga da je linija ucrtana na mapi odgovarala u stvarnosti postojećoj liniji vododelnice, bio u neskladu sa argumentom Tajlanda iznetim u osnovnom podnesku po kome je Tajland kontinuirano vršio akte suverene vlasti na datom području.¹⁹ Tajland je ove argumente iskoristio u okviru osnovnog podneska kako bi njima potkrepio svoju suverenu nameru prema da tom području. Sud je smatrao, logično povezujući ova dva argumenta, da bi Tajland, da je bio u osnovanoj zabludi u pogledu ispravnosti mape, verovao da je Kambodža istinski suveren na datoj teritoriji, pa tako i ne bi vršio akte suverene vlasti na istoj, odnosno, ne bi imao razloga da pokazuje suverene pretenzije prema istoj.

3) Treće zanimljivo pitanje jeste da li je Kambodža mogla da se smatra savesnim držaoцем pa da na taj derivativni način stekne spornu teritoriju tokom vremena iako je u trenutku razgraničenja Tajland bio stvarni titular. Sud nije morao da se bavi pitanjem održaja teritorije jer je već zaključio prethodno da je Tajland prihvatio mape kao sastavni deo ugovornog sporazuma oko granica. Ipak, iz argumentacije Suda jasno sledi, da i u slučaju da Tajland ne može da se smatra prećutnim davaoцем pristanka, činjenica da je Kambodža izdavala mape tokom više od

248-298). Estoppel je postao uobičajeno sredstvo i sudova u oblasti međunarodnog krivičnog prava takođe, vidi više kod Mahnouch H. Arsanjani and W. Michael Reisman, „Developments at the International Criminal Court: the Law-In-Action of the International Criminal Court“, *American Journal of International Law*, vol. 99, no. 2, 2005, str. 385-403. U našoj novijoj pravnoj teoriji videti članak Sanja Đajić, „Napomene o estopelu u međunarodnom pravu“, *Anali pravnog fakulteta u Beogradu*, vol. 57, br. 1, 2009, str. 148-165, o poreklu estopela iz anglosaksonskog prava videti Nebojša Jovanović, „Pojam ugovora u anglosaksonskom pravu“, *Anali pravnog fakulteta u Beogradu*, vol. 56, br. 1, 2008, str. 63-88.

18 Hersch Lauterpacht, „Sovereignty Over Submarine Areas“, *British Yearbook of International Law*, 6p. 876, 1950, str. 395-96.

19 Vidi više u analizi presude urađenoj neposredno nakon njenog donošenja, „Case Concerning the Temple of Preah Vihear: Cambodia v. Thailand“, *Duke Law Journal*, vol. 307, 1963, str. 308-309.

pedeset godina na kojima je hram bio sastavni deo njene teritorije (a videli smo ranije da je isto činio i Tajland), kao i njeno kontinuirano vršenje radnji povezanih sa pravom vlasništva nad teritorijom (kao što smo videli one su se ostvarivale i u međusobnim diplomatskim kontaktima predstavnika dveju država na samoj teritoriji manastira, Sud je kao glavni primer naveo posetu Princa Damronga), stvorili bi održaj Kambodže nad teritorijom, s obzirom na njenu dobru veru i potrebno vreme koje je u međuvremenu prošlo. Time bi postala irelevantna činjenica da je Tajland, nakon stvaranja mapa, a pre zaključenja konačnog Ugovora o razgraničenju, imao pravo da istakne suverenitet.

4. POSLEDICE PRESUDE

Presuda u slučaju Prea Vihar značajna je pre svega kao progresivna interpretacija principa estoppel, ali i drugih pravnih pitanja koja su spomenuta u prethodnom odeljku. Međutim, ona pati i od izvesnih slabosti koje su proizvele i određene negativne posledice po buduće odnose dveju država u sporu i razvoj međunarodnog prava uopšte. Te slabosti su po mišljenju autora, s jedne strane posledica nedovoljne preciznosti u jeziku presude, a s druge nedostatka volje na strani Suda da se upusti u suštinsko rešavanje spora.

Prva primedba odnosi se na nedovoljno precizan jezik Suda prilikom određenja pojma „okoline“ manastira, u onom delu presude koji se odnosio na povlačenje tajlandskih snaga bezbednosti sa datog područja. Tajland je neposredno nakon donošenja presude izjavio da će njegove obaveze biti u potpunosti ispunjene ukoliko se snage bezbednosti povuku iz „ruševina manastira i sa zemlje na kojoj se manastir nalazi“. U skladu sa tim, Tajland je podigao bodljikavu žicu u blizini manastirskih zgrada i postavio znake koji kažu da se „okolina manastira Prea Vihar ne prostire preko ove linije“.²⁰ Tenzije su porasle 2007. godine, kada je Kambodža uložila zahtev za uvršćenjem manastira na listu UNESCO svetske baštine. Kambodža je poslala ovoj međunarodnoj organizaciji mapu koja je prikazivala ceo greben Prea Vihar manastira, kao i brdo Pnom Trap (Phnom Trap) kao deo kambodžanske teritorije. Tajland je odmah protestovao, i nekoliko oružanih incidenata je izbilo u graničnom pojasu u blizini manastira. Zategnutost situacije dovela je i do zahteva za autentičnim tumačenjem odluke Suda, i autori će razmotriti pravne posledice ovog ponovljenog tumačenja u sledećem odeljku.

Druga primedba vodi nas van granica konkretne presude i odnosi se na opšte tendencije u načinu sudovanja Suda. U pitanju je propuštanje Suda da reši suštinu

²⁰ ICJ, *Judgment Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia V. Thailand)*, para. 38, <http://www.icj-cij.org/docket/files/151/17704.pdf>, 14.1.2014.

spora putem razjašnjenja pravnih principa koji se odnose na datu materiju. Kao što smo videli u dosadašnjem izlaganju, Sud je rešio spor ne upuštajući se u rešavanje pitanja: da li je granična linija između dve zemlje zaista i linija vododelnice. Takođe, Sud nije pokušao da razjasni, što bi za progresivni razvoj međunarodnog prava bilo još bitnije, šta predstavlja vododelnica u konkretnom slučaju planinskog venca Dangrek, odnosno da li je vododelnica kao prirodna granica na planinskim vencima opšte prihvaćeni model razgraničenja u međunarodnom pravu.²¹ Ovakvo ponašanje Suda, kada on otklanja spor ne upuštajući se u razjašnjavanje suštinskih pitanja koja se iza njega nalaze, (a po mišljenju autora, suštinsko pitanje spora između Tajlanda i Kambodže, na osnovu koga bi se posle lako moglo odrediti pitanje suvereniteta nad manastirom Prea Vihar, jeste pitanje gde se nalazi vododelnica na planinskom vencu Dangrek?), vidljivo je u mnogim drugim slučajevima koji su se našli pred Sudom, i o tome se u pravnoj teoriji piše kao o jednom inherentnom fenomenu vezanom za ustrojstvo i funkcionisanje Suda.²² Ono se otkriva i uvidom u praksu Suda u ostalim sporovima koji se odnose na teritorijalno razgraničenje. Sud nikada do sada nije pokušavao da na konkretnom slučaju pojasni pravno načelo koje u teoriji važi za pravilo prilikom određivanja linija prirodnih granica.²³ U našoj pravnoj teoriji postoji stav da je to logična posledica prirode spora o razgraničenjima pred MSP. Ističe se da je zajedničko svim sporovima razgraničenja pred MSP da, kada se traži od Suda da utvrdi kome teritorija pripada, a ne da vrši razgraničenje, drugim rečima, iako sudska presuda konačno određuje kome pripada suverenitet i time posredno utiče na rešenje spora o razgraničenju, ona je samo deklarativna, odnosno svodi se na konstataciju ko ima pravo na odnosno područje.²⁴

Međutim, autori smatraju da ovakvo činjenje (ili bolje reći nečinjenje) Suda, iako je nesumnjiv propust u daljem progresivnom razvoju međunarodnog prava,

21 U teoriji međunarodnog prava pojam vododelnice nije jednoznačan, u britanskoj teoriji vododelnica je linija koja razdvaja vode koje teku u raznim pravcima, u različite sisteme. U američkoj praksi vododelnica je zapravo vodomeđa, pod čim se podrazumeva ceo rečni sliv. U praksi je vrlo teško utvrditi preciznu lokaciju vododelnice. Više o ovome vidi kod Milenko Kreća, *Međunarodno javno pravo*, Službeni glasnik, Beograd, 2008, str. 344.

22 Na tu temu korisno je pogledati analizu koju u jednom od prethodnih članaka donosi Vučić: Duško Dimitrijević, Ivona Lađevac, Mihajlo Vučić, „Analiza preduzetih aktivnosti u okviru sistema UN u vezi sa rešavanjem pitanja Kosova i Metohije“, *Međunarodni problemi*, br. 4, 2012, str. 449.

23 Ukupno 12 slučajeva je do sada pred Sudom bilo povezano sa granicama na kopnu. Videti analizu postupanja Suda u ovim slučajevima kod Brian Taylor Sumner, „Territorial Disputes at the International Court of Justice“, *Duke Law Journal*, Vol. 53, No. 6, 2004, str. 1779-1812 .

24 Boris Krivokapić, „Načini sticanja državne teritorije“, *Strani pravni život*, br. 2, 2010, str. 136.

istovremeno i ne potkopava principe međunarodnog prava koji se odnose na razgraničenje suverenih država na prirodnim granicama. U slučaju razgraničenja na planinskim vencima, u pravnoj teoriji vlada mišljenje da je vododelnica prirodna granica koja treba da posluži za osnov razgraničenja, osim ukoliko konkretni ugovor ne predviđa nešto drugo.²⁵ Ono što je bitno u presudi u slučaju Prea Vihar jeste da Sud nijednog trenutka nije doveo u pitanje vododelnicu kao relevantno načelo. Takođe, ni jedna od stranaka pred Sudom nije pokušala da ovo načelo ospori. Pitanje gde se tačno prostire vododelnica bilo je sporno, ali da je ona polazna tačka za utvrđivanje granice ostalo je nesporno i Sud je to potvrdio u svojim razmatranjima. Autori analogno zaključuju da ni u slučaju nekih drugih načela razgraničenja na prirodnim granicama koje bi se našle pred Sudom u vezi sa spornim granicama, Sud ne bi odstupio od njih u svojim razmatranjima. Uzmimo za primer da spor Republike Srbije sa Hrvatskom na reci Dunavu bude bio rešavan pred Međunarodnim sudom pravde. Stav naše vlade o potrebi rešenja spora putem prirodne granice na Dunavu bio bi tada verovatno podržan od strane Suda, nasuprot rešenju hrvatske vlade, koje zanemaruje ovu činjenicu.²⁶

5. PRAVNA ANALIZA INTERPRETACIJE PRESUDE

Zahtev za interpretaciju presude podnela je Kambodža 28. aprila 2011. godine.²⁷ U tom zahtevu, Kambodža je zatražila od Suda sledeće stvari:

1. Da bliže odredi u kom značenju je korišćena reč *vicinity*, (što po autorima ovog rada predstavlja i ključnu tačku neslaganja);
2. Da se izjasni da li je Sud presudom iz 1962. priznao kao obavezujuću granicu sa Mape iz Aneksa I?
3. Da definiše koja je priroda obaveze Tajlanda da povuče svoje trupe?²⁸

25 Navedimo kao primer stavove nekoliko nespornih autoriteta: Lawrence Oppenheim, *International Law*, vol. 1, Oxford, Oxford University Press, 2008, str. 524, William Edward Hall, *A Treatise on International Law*, Clarendon Press, 1924, str. 174, A. Oye Cukwurah, *The Settlement of Boundary Disputes in International Law*, Manchester, Manchester University Press, 1967, str. 41.

26 Više o argumentima obe strane u sporu videti kod Duško Dimitrijević, „Međunarodno-pravni tretman graničnih sporova na prostoru bivše Jugoslavije“, *Međunarodni problemi*, vol. 55, br. 3-4, 2003, str. 369.

27 ICJ, Application Instituting Proceedings, <http://www.icj-cij.org/docket/files/151/16470.pdf>, 14.1.2014.

28 ICJ, *Judgment – Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia V. Thailand)*, op. cit., para. 52.

5.1. Pitanje nadležnosti Suda

Tajland je u svom odgovoru na zahtev za interpretaciju Kambodže, kao prvu od tri alternativno postavljene primedbe, pomenuo nenadležnost Suda zbog nedostatka osnovnog elementa za interpretaciju. Konkretno iz podneska Tajlanda citirano: “da zahtev Kraljevine Kambodže Sudu za tumačenjem presude od 15. juna 1962 u slučaju manastira Prea Vihar na osnovu člana 60. Statuta Suda ne ispunjava uslove predviđene tim članom i da prema tome Sud nema nadležnost da postupi po zahtevu i/ili da je zahtev neprihvatljiv” (“...*that the Request of the Kingdom of Cambodia asking the Court to interpret the Judgment of 15 June 1962 in the case concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand) under Article 60 of the Statute of the Court does not satisfy the conditions laid down in that Article and that, consequently, the Court has no jurisdiction to respond to the Request and/or that the Request is inadmissible*”).²⁹ Dakle, Tajland smatra da ovde ne postoji neslaganje oko značenja presude. Ova primedba je tačna utoliko, što je neophodan element za interpretaciju presude neslaganje strana.³⁰ Pitanje ko određuje da li postoji neslaganje između strana (u ovom slučaju, kao što smo videli, Tajland smatra da neslaganja nema), sasvim logično leži na Sudu. Ipak, Sud u svojoj praksi ide i korak dalje. Pre svega, navedeno neslaganje ne mora biti formalizovano ni na koji način. Ovo pravilo Sud je mnogo puta potvrdio,³¹ ali sa druge strane nespornost mora da se odnosi ne samo na meritorni, već i na operativni deo presude.³² Kao što ćemo kasnije pokazati, Sud je utvrdio da su postojala značajna neslaganja između strana, ali se i pored toga potpuno opravdano prihvatio sudovanje u ovom slučaju.

29 ICJ, Written Proceedings, Thailand, 28 Nov 2011, <http://www.icj-cij.org/docket/files/151/17284.pdf>, 12.1.2014.

30 Član 60 Statuta Suda – “*The judgment is final and without appeal. In the event of dispute as to the meaning or scope of the judgment, the Court shall construe it upon the request of any party.*”

31 *Interpretation of Judgments Nos. 7 and 8 (Factory at Chorzów)*, Judgment No. 11, 1927, P.C.I.J., Series A, No. 13, p. 11; vidi takođe *Application for Revision and Interpretation of the Judgment of 24 February 1982 in the case concerning the Continental Shelf (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya)*, Judgment, I.C.J. Reports 1985, str. 217-218, para. 46; *Request for Interpretation of the Judgment of 31 March 2004 in the Case concerning Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America)*, Provisional Measures, Order of 16 July 2008, I.C.J. Reports 2008, str. 325-326, para. 54.

32 *Interpretation of the Judgment of 31 March 2004 in the Case concerning Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America)*, Provisional Measures, Order of 16 July 2008, I.C.J. Reports 2008, str. 323, para. 47.

5.2. Značenje pojma “vicinity”

Kako u samoj interpretaciji presude,³³ tako i u izdvojenim mišljenjima,³⁴ posebna se pažnja posvećuje pitanju tačnog značenja ove reči. Ovo nije nimalo slučajno, jer je je ta reč i neposredan povod za interpretaciju. Autori smatraju da je vrlo važno i njeno etimološko tumačenje, koje posebno razrađuje sudija Trindade u svom izdvojenom mišljenju u kome se posvetio nakratko i etimološkoj analizi reči *withdraw/se retire* (povući se).³⁵ Iako je ovakva analiza bez ikakve sumnje korisna i može nam donekle pomoći u boljem razumevanju presude, ipak smatramo da činjenica da reč *se retire* potiče iz kasnog XII i sa početka XIII veka, nema krucijalan značaj. Naprotiv, smatramo da će nam mnogo tačniji odgovor dati analiza okolnosti u kojima je korišćena ta reč, te da ćemo stavljanjem te reči u odgovarajući kontekst dati pravi odgovor. Ipak, zanimljivo nam je da u duhu interpretacije, niko nije pomenuo eventualnu mogućnost da se reč *vicinity* pre pola veka, dakle prilikom donošenja originalne presude, koristila u drugom kontekstu, od onoga u kome se danas koristi. Svi, pa i sudija Trindade, vrše analizu bez osvrta na taj, nimalo beznačajan aspekt. Na to ćemo se ubrzo vratiti.

Kada smo već kod izdvojenog mišljenja sudije Trindadea, treba istaći odmah njegovu opservaciju vezanu za meritum, da je Sud namerno upotrebio taj uopšteni i pomalo neodređeni termin, nekarakterističan za pravne akte a pogotovo za presude Međunarodnog suda pravde.³⁶ On, naime, smatra, verovatno vodeći se i ovom konstatacijom o poslovično preciznom i jasnom jeziku Suda, da je Sud u svojoj presudi namerno upotrebio taj opšti termin, kako bi se postigao cilj slobodnog prolaza do manastira. Dalje, on rezonuje, da je Sud upotrebio termin „obaveza da se tajlandske trupe povuku sa ruševina“, to bi omogućilo tajlandskoj vojsci da se stacionira neposredno izvan ruševina i time obesmisli presudu.

Pre nego što se osvrnemo na sve aspekte i mišljenja oko značenja pojma *vicinity*, treba istaći da je zahtevom za tumačenje predviđeno kao neophodno da se odredi samo šta je Sud imao na umu kod pojma *vicinity* prilikom donošenja originalne presude 1962. godine. Sud nije smeo istraživati ni manje, a pogotovo ne više od toga. Jer, ako bi se ta interpretacija prenela na sadašnju situaciju, ili kada smo već kod toga, na bilo koju situaciju posle presude, to više ne bi bila interpretacija, već nova presuda o novom slučaju, koju Sud ne može da donese, pošto ne postoje formalni

33 ICJ, *Judgment – Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia V. Thailand)*, op. cit., para. 97-98

34 Ibid, Sepate Opinion of Judge Trindade, <http://www.icj-cij.org/docket/files/151/17708.pdf>, 12.1.2014.

35 Ibid, para. 17.

36 Ibid, para. 14-15.

preduslovi. Dakle, Sud je neizostavno morao da izvrši interpretaciju presude samo u onom okviru (jezičkom, logičkom i svakom drugom), koji je bio aktuelan 1962. godine, čak iako bi ta interpretacija imala negativne konsekvence po pravdu i pravičnost. Čak i kod jezičkog tumačenja reči, potrebno je videti šta je reč u to vreme,³⁷ i u tom lingvističkom i situacionom kontekstu značila. Prema tome, ne samo da Sud nije trebalo da ulazi u detalje poput razgraničenja i granice iz mape Aneksa I, već štaviše, da je to učinio, on bi prekoračio svoja ovlašćenja. Iako je propustio da istakne i naglasi interpretacioni karakter svoje odluke i u nekim delovima svoje presude, Sud je ispunio zadatak i doneo presudu u okviru svojih ovlašćenja.

Iz analize faktičkog stanja i presude iz prvog dela rada, možemo videti da je stacioniranje tajlandskih trupa na području oko hrama predstavljalo jedan od razloga za tužbu Kambodže. Dakle, trupe nisu upadale u sam manastir, već su se nalazile na nekoliko lokacija ispred njega. U presudi iz 1962, Sud nalaže da se povuku “*any [of its] military or police forces, or other guards or keepers, stationed by her at the Temple, or in its vicinity on Cambodian territory*”. Zahteva se dakle da se čuvari, policija i ostale jedinice koje su razmeštene u maanstiru, ili u njegovoj blizini (*vicinity*) povuku. Potrebno je utvrditi gde su u tom trenutku bile razmeštene trupe Tajlanda, za koje se može reći da su blizu manastira, na teritoriji Kambodže. Jedini izvor koji je na raspolaganju jeste izveštaj profesora Akermana.³⁸ On je na svedočenju potvrdio, za vreme unakrsnog ispitivanja od strane predstavnika Kambodže, da su za vreme njegove posete (u julu 1961, prim.aut.) jedini ljudi koje je video na uzvišenju Prea Vihar bili jedna ispostava tajlandske policije i jedan čuvar manastira. On je izjavio i da je policija bila razmeštena po kućama u kampu koji se nalazio severo-istočno od Hrama, dok je čuvar Hrama živeo u odvojenoj kući zapadno od policijskog kampa.³⁹ Ove navode su potvrdili i predstavnici Tajlanda. Oni su potvrdili da je policijski kamp bio smešten južno na mapi Aneksa I, ali severno od linije vododelnice.⁴⁰

Očigledno je da se presuda iz 1962. godine odnosi na trupe koje su u trenutku donošenja presude bile stacionirane oko manastira, a na teritoriji Kambodže. Rezon je vrlo jednostavan, a pre svega se odnosi na nemogućnost Suda da traži od Tajlanda da povuče svoje trupe sa mesta gde se nisu ni nalazile (logički zaključak), a sa druge

37 U nauci je poznat jezički fenomen promene značenja reči tokom vremena, vidi više kod Andreas Blank, “Why do new meanings occur? A cognitive typology of the motivations for lexical semantic change“, u Andreas Blank, Peter Koch (eds.), *Historical Semantics and Cognition*, Mouton de Gruyter, Berlin, 1999, str. 61-91.

38 ICJ, *Interpretation of Judgment*, op. cit., para. 86.

39 ICJ, *Temple of Preah Vihear*, Pleadings, Vol. II, <http://www.icj-cij.org/docket/files/45/11223.pdf>, 14.1.2014. str. 401-402.

40 Ibid. Vol. II, pp. 55p.

strane, Sud nije tražio da Tajland povuče svoje trupe koje se nalaze u blizini manastira, ali na tajlandskoj teritoriji (jezičko tumačenje odredbe *or in its (Temple's) vicinity on Cambodian territory*).⁴¹

Pogledajmo sada, na koji način su stranke u sporu tumačile izraz *vicinity*. Kambodža je smatrala da se pod *vicinity* podrazumeva, pored teritorije samog manastira i njegovog neposrednog okruženja i brdo Pnom Trap.⁴² Ovo tumačenje nema nikakvog uporišta, ni pravnog ni geografskog. Shodno tome, Sud je vrlo jasno odbacio ove tvrdnje Kambodže, i to po četiri osnova. Pre svega, Pnom Trap i Prea Vihar jesu razdvojeni geografski pojmovi, i ne čine celinu.⁴³ Zatim, činjenica je da postoje jasni pokazatelji da ni sama Kambodža nije doživljavala Pnom Trap kao deo manastirskog regiona.⁴⁴ Takođe, nije bilo dokaza da su tajlandske trupe ikada bile na brdu.⁴⁵ Sud je u presudi iz 1962. naglasio da se nije bavio razgraničenjem, te da nije koristio liniju vododelnice. Kako je kambodžanski zahtev zasnovan na ovom principu, sud ga je odbacio.⁴⁶ Sa druge strane, Tajland je proklamovao, faktičkom radnjom – postavljanjem ograde sa bodljikavom žicom, da pod *vicinity* podrazumeva samo sam manastir i ruševine oko njega.⁴⁷ Ovo viđenje takođe nije održivo, pre svega ako pođemo od prirode kmerskih manastira. Kako to primećuje, opravdano, sudija *ad hoc* Kot (*Cot*), kmerski manastiri nisu ograničeni samo na glavnu zgradu, već obuhvataju i okolne zgrade poput biblioteka, pristupnih kapija, stepenica.⁴⁸ Ovo se pogotovo odnosi na Prea Vihar, koji po rečima sudije Kota predstavlja kmerski manastir planinskog tipa (*Préah Vihear est un temple khmer de type "temple-montagne"*), koji se odlikuje monumentalnim stepenicama, ima četiri sukcesivne gopure i centralno svetište, relativno skromnih dimenzija. Sve je to ograđeno zidom koji predstavlja granicu svetišta.⁴⁹ Upravo taj zid je značajno izvan granica

41 ICJ, Judgment 1962, op.cit.

42 "As indicated on the map annexed to Cambodia's response, the area between these two lines includes the entirety of the promontory of Preah Vihear and the hill of Phnom Trap", ICJ, Interpretation of Judgment, para. 83, i "In its answer to the question put by a Member of the Court (see paragraph 83 above), Cambodia maintained that the vicinity includes not only the promontory of Preah Vihear but also the hill of Phnom Trap", Ibid, para. 92.

43 ICJ, Interpretation of Judgment, op. cit., para 93.

44 Ibid, para 94.

45 Ibid, para 95.

46 Ibid, para 96.

47 Ibid, para 38. "... Thailand's view that the geographical scope of its obligation to withdraw under the 1962 Judgment *limited to the ruins of the Temple and the ground on which the Temple stood*".

48 Declaration by Judge *ad hoc* Cot, <http://www.icj-cij.org/docket/files/151/17713.pdf>, 12.1.2014, para. 2.

49 Ibid.

postavljenih od strane Tajlanda. Takođe, greben Prea Vihar je izuzetno mali, potpuno je nelogično isključiti iz pojma *vicinity* ostatak grebena, jer se ne vidi šta bi onda okolina predstavljala. Sud je usvojio, kako je to primetio sudija *ad hoc* Guillaume, *une solution intermédiaire*, dakle srednje rešenje.⁵⁰ On je ograničio okolinu Hrama na same ruševine, zatim greben na kome se nalazi i dolinu koja odvaja greben od brda Phnom Trap.⁵¹ Ipak, moramo napomenuti da ovo nije rešenje do koga se došlo tako što su se uzeli u obzir stavovi Tajlanda i Kambodže, pa se postigao kompromis među njima. Da se tom logikom došlo do presude, Sud bi prekoračio granice svog ovlašćenja. Smatramo da su strane u sporu svojim interpretacijama pojma *vicinity* svesno obuhvatile više nego što i same smatraju da reč *vicinity* u tom kontekstu znači, sve u nadi da će uspeti da utiču na Sud da donese presudu koja bi više njima išla u korist, pre svega da bi na tom osnovu teritorijalno profitirale.

Konačno, ostaje pitanje zašto je Sud koristio tako uopšten pojam? Već smo pomenuli viđenje sudije *ad hoc* Trindadea. Uloga presude je bila da reši stanje koje je u tom trenutku pretilo da eskalira u sukob većih razmera. Upravo zato, presudom je naloženo da se trupe Tajlanda povuku iz okoline hrama, gde su se i nalazile. U kontekstu tog vremena, i situacije koja je pretila da eskalira, Sud je imao na umu pre svega da spreči eskalaciju sukoba a da ne ulazi u pitanja teritorijalne pripadnosti koja su se pojavila. Na kraju, ipak moramo konstatovati, da uprkos ideji sudije Trindadea i traženju razloga zašto je Sud upotrebio tako uopšten izraz, Sud je mogao izabrati da umesto korišćenja jedne reči opšteg karaktera, detaljno odredi prostor sa koga se tajlandske trupe imaju povući, čime bi isključio potrebu za svojom naknadnom interpretacijom.

5.3. Mapa iz Aneksa 1

U ovom radu smo više istakli da Sud mora pristupiti presudi po zahtevu za interpretaciju sa posebnom pažnjom, zbog njenog specifičnog karaktera u odnosu na presudu. Ta organska veza između ova procesna instituta, predstavlja jasnu granicu u radu Suda prilikom interpretacije. Na primeru mape iz Aneksa 1, možemo primeniti ono što smo već rekli o nemogućnosti Suda da odlučuje o bilo kom elementu presude o kome već izričito i po zahtevu stranaka nije odlučivao u presudi čiju interpretaciju daje. Kambodža je podnela zahtev da se granica iz mape Aneksa 1 označi kao granica između nje i Tajlanda. Kako pitanje konačne granice, nije bilo u toj formi izneto pred Međunarodni sud pravde u slučaju iz 1962. godine (odnosno izneto je naknadno pa

50 Declaration by Judge *ad hoc* Guillaume, <http://www.icj-cij.org/docket/files/151/17708.pdf>, 12.1.2014, para. 7.

51 Ibid, para.8.

odbačeno od strane suda – vidi stranu 5. ovog rada), interpretacija ovog pitanje nije moguća. Postupanje po zahtevu Kambodže, predstavljalo bi *de facto* novi proces, novu presudu a ne interpretaciju postojeće. U pitanju je ulazak u novi postupak na mala vrata i konačno, predstavljalo bi kršenje člana 60 Statuta Suda, ali i dugogodišnje prakse MSP kada je u pitanju interpretacija presude. Sud je, iako nije morao, i u interpretaciji ponovio neke stavove iz presude iz 1962. godine kada je to pitanje detaljno analizirao u presudi iz 1962. godine.⁵² Ti elementi daju jasne smernice za ponašanje stranaka i tumačenjem tih odredbi *bona fidei*, omogućuje dobru osnovu za dalje pregovore dve strane oko rešavanje graničnog pitanja.

5.4. Pitanje prirode obaveze Tajlanda da povuče trupe

Kao i u pitanju mape iz Aneksa 1, i po ovom pitanju, Sud je smatrao da nema potrebe za daljom analizom. Ovo, pak, nije posledica samo procesne prirode interpretacije i njenog odnosa sa presudom, već pre svega proizilazi iz logičkog konteksta. Naime, obaveza svake države da poštuje suverenitet druge države je apsolutna, i to nije nijedna strana negirala. Kambodža je tražila dodatnu potvrdu o trajnoj prirodi povlačenja Tajlandskih trupa. Sud je istakao, da će se do rešenja ovog pitanja doći kada dve strane, na miran način, dođu do rešenja po pitanju teritorijalnog razgraničenja.⁵³ Ovakva konstatacija Suda je sasvim na mestu. On ovde, pored toga što promovise neke osnovne postulate međunarodnog prava, posredno opominje strane da ne koriste Međunarodni sud pravde i procesne mogućnosti koje su im na raspolaganju pred njim kao izgovor za izbegavanje preuzimanja odgovornosti i obaveze oko rešavanja svojih nesuglasica, već da kroz pregovore pokušaju doći do rešenja pitanja granice, koje je u stvari *light motive* celog postupka. Čini se da su Tajland i Kambodža u svojim trvenjima oko Hrama u poslednjih pola veka potpuno zaboravili na obavezu da rade zajedno na očuvanju kulturnog bogatstva oko koga se spore.

6. ZAKLJUČAK

Gledano iz savremene perspektive, presuda u slučaju Prea Vihar i njena potonja interpretacija ubedljivo svedoče o ograničenjima moći koje Sud ima prilikom rešavanja spornih pitanja razgraničenja među državama, ali i o ponekada nedovoljnoj spremnosti Suda da se uhvati u koštac sa svim povezanim pitanjima, pa čak i ako se ona čine suštinskim po interese strana u sporu i status međunarodnog prava u datoj oblasti.

52 ICJ, Judgment 1962, para 22-33.

53 ICJ, Judgment – Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia V. Thailand), op. cit., para. 104.

Sud je u originalnoj presudi otklonio trenutni sukob dweju strana pravilno procenivši da je načelo estoppel sprečilo Tajland da ističe suverenitet na spornoj teritoriji, iako je osnovna mapa koja se uzimala kao dokaz njegovog pristanka bila faktički neispravna. Sud je, rešivši na taj način spor, propustio da se pozabavi pitanjem gde se istinski nalazi granica između dweju država i šta zapravo čini vododelnicu kao liniju razgraničenja na prirodnim granicama planinskih venaca. Ipak, iako je nije koristio kao presudnu okolnost u datom slučaju, Sud nije nijednog trenutka doveo u pitanje njenu važnost kao opšteprihvaćenog modela razgraničenja na prirodnim granicama planinskih venaca u međunarodnom pravu, pa samim tim nije osporio ni ostale principe razgraničenja na prirodnim granicama. Sud je slično postupio i sa dva druga pravna pojma kojima se baratalo u toku rasprave, osnovanom zabludom i sticanjem teritorije putem održaja, koje je kao irelevantne za konkretan slučaj odbacio proceduralnim putem. Na taj način Sud na prvo mesto stavlja potrebu za uspostavljanjem međunarodnog mira i bezbednosti, te stoga često dolazi situaciju da se ne upusti u pravno-teorijska razmatranja odnosno u razrešenje pravne nedoumice koje leže u osnovi spora.

Nedovoljna preciznost jezika Suda u pogledu određivanja značenja ključnih pojmova iz meritornog dela presude dovela je do potonjeg zahteva za njenom interpretacijom. Sud se tom prilikom suočio sa očekivanom diskrepancom između mogućnosti koje u procesnom smislu ima prilikom interpretacije svoje presude i očekivanja strana u sporu. Na neke delove zahteva za interpretacijom Sud iz pomenutih razloga nije bio u stanju da odgovori, pa je ponovo preskočeno pitanje o faktičkom stanju granice i statusu vododelnice kao linije razgraničenja na prirodnim granicama planinskih venaca. U ostalim delovima presude o interpretaciji, Sud je pažljivo izbegao da prekorači svoje ovlašćenje u interpretaciji, koje su obe strane pokušale i neposredno i posredno da izdejstvuje. Javnosti i u jednoj i drugoj državi su mnogo očekivale od ove presude, ne shvatajući da je Sud bio vezan jednim čisto interpretativnim pitanjem i da bi odlučivanje preko toga, i u najmanjoj meri, značilo da Sud izlazi iz svoje nadležnosti. Ipak, u izdvojenim i odvojenim mišljenjima sudija priloženim uz presudu, jasno je ukazano na suštinski problem koji je izazvao zahtev za interpretaciju, a to je ponovo želja Suda da otkloni neposrednu opasnost eskalacije sukoba koja je u vreme donošenja originalne presude postojala, a ne da ulazi detaljnije u teritorijalna pitanja koja su bila od suštinskog značaja po pravičan ishod razgraničenja.

IZVORI

1. Arsanjani Mahnoush H, Reisman W. Michael, "Developments at the International Criminal Court: the Law-In-Action of the International Criminal Court", *American Journal of International Law*, vol. 99, no. 2, 2005, str. 385-403.

2. Bjorklund Andrea K, "Private Rights and Public International Law: Why Competition Among International Economic Law Tribunals is Not Working", *Hastings Law Journal*, no. 241, 2007-2008, str. 241-308.
3. Blank Andreas, "Why do new meanings occur? A cognitive typology of the motivations for lexical semantic change", u Andreas Blank, Peter Koch (eds.), *Historical Semantics and Cognition*, Mouton de Gruyter, Berlin, 1999, str. 61-91.
4. Briggs Lawrence Palmer, "The Treaty of March 23, 1907 between France and Siam and the Return of Battambang and Angkor to Cambodia", *The Far Eastern Quarterly*, vol. V, no. 4, 1946, str. 439-454.
5. Cameron James, Gray Kevin R, "Principles of International Law in The WTO Dispute Settlement Body", *International and Comparative Law Quarterly*, vol. 50, Issue 02, 2001, str. 248-298.
6. "Case Concerning the Temple of Preah Vihear: Cambodia v. Thailand", *Duke Law Journal*, vol. 307, 1963, str. 307-309.
7. Cukwurah A. Oye, *The Settlement of Boundary Disputes in International Law*, Manchester, Manchester University Press, 1967.
8. Dimitrijević Duško, „Međunarodno-pravni tretman graničnih sporova na prostoru bivše Jugoslavije“, *Međunarodni problemi*, vol. 55, br. 3-4, 2003, str. 354-373.
9. Dimitrijević Duško, Lađevac Ivona, Vučić Mihajlo, „Analiza preduzetih aktivnosti u okviru sistema UN u vezi sa rešavanjem pitanja Kosova i Metohije“, *Međunarodni problemi*, br. 4, 2012, str. 442-478.
10. Đajić Sanja, „Napomene o estopelu u međunarodnom pravu“, *Anali pravnog fakulteta u Beogradu*, vol. 57, br. 1, 2009, str. 148-165.
11. Hall William Edward, *A Treatise on International Law*, Clarendon Press, 1924.
12. ICJ, *Application for Revision and Interpretation of the Judgment of 24 February 1982 in the case concerning the Continental Shelf (Tunisia v. Libyan Arab Jamahiriya)*, Judgment, I.C.J. Reports 1985.
13. ICJ, *Frontier Dispute (Burkina Faso/Niger)*, Judgment on Merits, <http://www.icj-cij.org/docket/files/149/17306.pdf>, 12.1.2014.
14. ICJ, *Interpretation of the Judgment of 31 March 2004 in the Case concerning Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America)*, Provisional Measures, Order of 16 July 2008, I.C.J. Reports 2008.
15. ICJ, *Request for Interpretation of the Judgment of 31 March 2004 in the Case concerning Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America)*, Provisional Measures, Order of 16 July 2008, I.C.J. Reports 2008.
16. ICJ, Judgment – *Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia V. Thailand)*, <http://www.icj-cij.org/docket/files/151/17704.pdf>, 14.1.2014

17. ICJ, *Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia V. Thailand)*, Written Proceedings, Thailand, 28 Nov 2011, <http://www.icj-cij.org/docket/files/151/17284.pdf>, 12.1.2014.
18. ICJ, *Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia V. Thailand)*, Sepate Opinion of Judge Trindade, <http://www.icj-cij.org/docket/files/151/17708.pdf>, 12.1.2014.
19. ICJ, *Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia V. Thailand)*, Declaration by Judge ad hoc Cot, <http://www.icj-cij.org/docket/files/151/17713.pdf>, 12.1.2014.
20. ICJ, *Request for Interpretation of the Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia V. Thailand)*, Declaration by Judge ad hoc Guillaume, <http://www.icj-cij.org/docket/files/151/17708.pdf>, 12.1.2014.
21. ICJ, *Temple of Preah Vihear, Cambodia v Thailand*, Preliminary Objections, <http://www.icj-cij.org/docket/files/45/9259.pdf>, 12.1.2014.
22. ICJ, *Temple of Preah Vihear, Cambodia v Thailand*, Preliminary Objections Judgment, <http://www.icj-cij.org/docket/files/45/4857.pdf>, 12.1.2014.
23. ICJ, *Temple of Preah Vihear, Cambodia v Thailand*, Merits, <http://www.icj-cij.org/docket/files/45/4871.pdf>, 12.1.2014.
24. ICJ, *Temple of Preah Vihear, Cambodia v Thailand*, Pleadings, Vol. II, <http://www.icj-cij.org/docket/files/45/11223.pdf>, 14.1.2014.
25. Jovanović Nebojša, „Pojam ugovora u anglosaksonskom pravu“, *Anali pravnog fakulteta u Beogradu*, vol. 56, br. 1, 2008, str. 63-88.
26. Koskeniemi Martti, *From Apology to Utopia: The Structure of International Legal Argument*, Cambridge University Press, 2005.
27. Kreća Milenko, *Međunarodno javno pravo*, Službeni glasnik, Beograd, 2008.
28. Krivokapić Boris, „Načini sticanja državne teritorije“, *Strani pravni život*, br. 2, 2010, str.115-139.
29. Lauterpacht Hersch, “Sovereignty Over Submarine Areas“, *British Yearbook of International Law*, no. 876, 1950, str. 376-433.
30. MacGibbon Iain, “Estoppel in International Law“, *International and Comparative Law Quarterly*, no. 7, 1958, str. 458-468.
31. O’Connell Daniel Patrick, „International Law and Boundary Disputes“, *American Society of International Law*, no. 54, 1960, str. 77-79.
32. Oppenheim Lawrence, *International Law*, vol. 1, Oxford, Oxford University Press, 2008.
33. PCIJ, *Interpretation of Judgments Nos. 7 and 8 (Factory at Chorzów)*, Judgment No. 11, 1927, Series A, No. 13.
34. St. John Ronald Bruce, “Preah Vihear and the Cambodia-Thailand Borderland“, *IBRU Boundary and Security Bulletin*, January 1994, https://www.dur.ac.uk/resources/ibru/publications/full/bsb1-4_john.pdf, 12.1.2014, str. 64-68.

35. Strate Shane, “A pile of stones? Preah Vihear as a Thai symbol of National Humiliation“, *South East Asia Research*, vol. 21, no. 1, str. 41-68., 2013.
36. Sumner Brian Taylor, “Territorial Disputes at the International Court of Justice“, *Duke Law Journal*, Vol. 53, No. 6, 2004, str. 1779-1812.
37. Uchkunova Inna, Temnikov Oleg, “Mapping the Peace: The Request for Interpretation in the Temple of Preah Vihear Case“, *Analiza Evropskog žurnala za međunarodno pravo* objavljena 20. novembra 2013, Internet, <http://www.ejiltalk.org/mapping-the-peace-the-request-for-interpretation-in-the-temple-of-preah-vihear-case/>, 12.1.2014.

Marko NOVAKOVIĆ
Mihajlo VUČIĆ

**A VIEW OF THE JUDGEMENT AND INTERPRETATION
OF THE INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE IN THE TEMPLE
OF PREAH VIHEAR CASE**

ABSTRACT

On 11th November 2013, the International Court of Justice issued a judgment regarding the request for Interpretation of the Judgment of 15th June 1962 in the case concerning the Temple of Preah Vihear, a border dispute between the Kingdoms of Cambodia and Thailand. In this article, the authors have elaborated both the original judgment and its recent interpretation. They begin by providing the historical context that led to the dispute before the Court. The main part of the article is dedicated to the legal analysis of the judgment and its interpretation. Special attention is given to the Court’s manner of reasoning and the implications which this manner has for the substantial settlement of the dispute and the clarification of several principles of international law that deal with territorial delimitation between states on natural borders, but also to the wider jurisprudence of the Court in similar instances.

Key words: Preah Vihear, International Court of Justice, interpretation of judgment, Thailand, Cambodia.